

DATUM	09/22-9-2020
AAN	Provinciale Staten
VAN	Gedeputeerde Hanke Bruins Slot
ONDERWERP	Quick Scan Miljoenennota en Rijksbegroting

Het was gisteren Prinsjesdag waarbij de Miljoenennota en de Rijksbegroting voor 2022 zijn gepresenteerd. In onze eigen organisatie is vandaag een quick scan gemaakt van deze Miljoenennota en Rijksbegroting aangaande de voor de provincie Utrecht relevante ontwikkelingen. Alhoewel het kabinet demissionair is, zijn er toch enkele opvallende zaken te melden. De quick scan treft u hieronder aan. Hierbij teken ik aan dat het gaat om een snelle ambtelijke analyse en dat er nog geen nadere bestuurlijke vertaalslag heeft plaatsgevonden.

Wonen

- Er komt 100 miljoen euro per jaar beschikbaar gedurende 10 jaar om extra woningbouw te stimuleren. Dit komt incidenteel beschikbaar voor additionele woningbouw voor een periode van 10 jaar, niet voor de versnelling van al bestaande projecten. Doel is dit bedrag zo effectief mogelijk in te zetten, op basis van de meest recente onderzoeken.
- Ook is vanaf 2022 structureel geld beschikbaar om de verhuurderheffing met 30 miljoen euro te verlagen.
- Besloten is om de huren in de sociale sector te bevriezen. Dit betekent dat in 2021 geen huurverhoging mag worden toegepast. Daarom is aangegeven dat woningcorporaties en grotere particuliere verhuurders tegemoetgekomen worden via een tariefsverlaging van de verhuurderheffing. Concreet betekent dit dat de verhuurderheffing structureel met 150 miljoen euro wordt verlaagd per 1 januari 2022.
- Woningbouwimpuls: Er is in 2022 €60 miljoen gereserveerd voor een bijdrage aan de gemeente Utrecht in het kader van afspraken over een MIRT-bijdrage in relatie tot extra woningbouw. De overige middelen zijn bestemd voor de derde tranche van de Woningbouwimpuls die doorlopen naar 2022.
- Ouderenhuisvesting: Er is €20 miljoen beschikbaar voor het snel aanjagen van extra woningen voor ouderenhuisvesting.
- Artikel RO. Het blijkt dat er in 2021 bijna €15 miljoen is voor verplicht 'bijdrage medeoverheden - gebiedsontwikkeling'. Dit bedrag is 100% juridisch verplicht. Budget wordt ingezet ter ondersteuning van de uitvoering van de regionale verstedelijkingsstrategieën (o.a. regio Utrecht en Arnhem-Nijmegen-Foodvalley). Ook wordt bijgedragen aan de gebiedsgerichte bereikbaarheidsprogramma's voor een aantal van deze gebieden. Voor 2022 en daarna staat hier geen budget meer voor gereserveerd.

Ruimte

- Het Actieprogramma Ruimtelijk Ontwerp 2021-2024 'Ontwerp verbindt' wordt aangekondigd: een vierjarig stimuleringsprogramma van het Rijk. Het is gericht op een effectieve inzet van ruimtelijk ontwerp bij urgente en complexe maatschappelijke opgaven. De belangrijkste elementen in het programma zijn: (1). het stimuleren van lokale en regionale initiatieven, (2). het ondersteunen van het College van Rijksadviseurs ten behoeve van advies aan het Rijk inzake omgevingskwaliteit en de inzet van ontwerp bij nationale programma's en rijksprojecten, (3). het organiseren van ontwerpdialoog om nieuwe doelgroepen te betrekken.
- Regionale verstedelijkingsstrategieën: Voor zeven stedelijke regio's zijn in 2021 verstedelijkingsstrategieën opgesteld. In 2022 staat de uitvoering van deze strategieën centraal, inclusief de ontwikkeling van veertien grootschalige woningbouwlocaties. De financiële middelen worden ingezet ter ondersteuning van de uitvoering van de regionale verstedelijkingsstrategieën voor Metropool Regio Amsterdam, de regio Utrecht, de Zuidelijke Randstad, Groningen-Assen, Zwolle, Arnhem-Nijmegen-Foodvalley, Brabantstad. Ook wordt bijgedragen aan de gebiedsgerichte bereikbaarheidsprogramma's voor een aantal van deze gebieden
- Veertien grootschalige woningbouwlocaties: Dit zijn stuk voor stuk complexe, grootschalige gebiedsontwikkelingen, vaak binnenstedelijk, een aantal buitenstedelijk, die aansluiten bij de verstedelijkingsvisie van de gemeenten, provincies en het Rijk. Met deze locaties kunnen de komende tien jaar circa 200.000 woningen worden gebouwd (in totaal 440.000 tot aan 2040). In 2022 werken we verder aan plannen van aanpak en de benodigde voorbereidingen. De veertien gebieden zijn: Metropoolregio Amsterdam (Havenstad, MRA West, MRA Oost), Zuidelijke Randstad (Rotterdam Oostflank, Den Haag CID, Oude Lijn Leiden-Dordrecht), Regio Utrecht (Utrecht Zuidwest), Stedelijk Gebied Eindhoven (Eindhoven Knoop XL), Brabantse Stedenrij (ntb), Gemeente Groningen (Suikerunieterrein, Eemskanaalzone), Regio Arnhem/Nijmegen (Nijmegen Kanaalzone, Stationsgebied), Zwolle (Spoorzone).
- Ruimtelijk instrumentarium (diversen), in februari 2021 is de NOVI definitief vastgesteld. De financiële middelen voor het Ruimtelijk instrumentarium worden in 2022 daarmee met name ingezet voor onder andere:
 - de uitvoering van de NOVI (NOVI-gebieden) en de NOVI-cyclus (een NOVI-conferentie, de monitor van de NOVI en de inrichting van de beleidsevaluatie van de NOVI);
 - de verdere ontwikkeling van een Monitor landschap en het opstellen van een Nationaal ruimtelijke strategie - Landelijk Gebied;
 - de stikstofproblematiek;
 - het beheer en onderhoud van het stelsel van de Wet ruimtelijke ordening (Wro).
- In de begroting van LNV is opgenomen: Natuurcombinaties (€ 3,1 miljoen). De inzet richt zich onder meer op natuurinclusieve landbouw, natuurinclusief bouwen, groen in de stad en de rol van natuur in de energietransitie.

- Er zijn extra middelen beschikbaar gemaakt voor de invoering van de Omgevingswet. Er komt een bedrag van in totaal €23 miljoen beschikbaar vanwege “meerkosten uitstel Omgevingswet” voor de koepels van gemeenten, provincies en waterschappen en voor de rijkspartijen die de Omgevingswet moeten invoeren.

Mobiliteit

Openbaar vervoer

- Het kabinet ondersteunt de continuering van het openbaar vervoer. Aan openbaar vervoerbedrijven is tot nu toe voor bijna 2 miljard euro toegekend aan ov- beschikbaarheidsvergoeding, zodat de vervoerders ondanks de teruggelopen reizigersaantallen kunnen blijven rijden volgens een dienstregeling. Voor het OV wordt in troonrede en begroting I&W nogmaals bevestigd dat de beschikbaarheidsvergoeding voor het decentraal OV tot 1 september 2022 beschikbaar blijft. Deze vergoeding levert de vervoerders van de provincie Utrecht ook weer enkele tientallen miljoenen compensatie op voor derving van reizigersinkomsten vanwege het nawerken van de coronamaatregelen. Ook staat in de tekst dat voor de periode 1 september 2022 t/m 31 december 2022 in het eerste kwartaal 2022 een besluit voor een vangnet wordt genomen. Dit was eerder nog niet zo expliciet vastgelegd. Daarmee is de kans op een zekere mate van compensatie voor de laatste vier maanden van 2022 na afloop van de beschikbaarheidsvergoeding toegenomen. Verder wordt aangegeven dat in 2022 I&W, BZK en EZK en de regionale overheden verder werken aan de gebiedsgerichte bereikbaarheidsprogramma's in de metropoolregio's van Amsterdam, Utrecht en Rotterdam-Den Haag. Met name de benodigde extra woningen richting 2030 en 2040 vragen om slimme oplossingen op het gebied van (OV-)bereikbaarheid. In feite is dit een beschrijving van het lopende proces zonder nieuws. Voor spoor staan nog de al bekende plannen genoemd dat er 6x per uur intercitys gaan komen van Schiphol via Utrecht naar Arnhem (was 4x per uur) en dat gekeken wordt naar het versnellen van de Berlijntrein, wat mogelijk gevolgen voor Amersfoort kan hebben.

Gedrag

- Vasthouden COVID reisgedrag: “Om een nieuwe sociale norm voor duurzame mobiliteit te creëren reserveert het kabinet €24 miljoen extra voor gedrags- en communicatiemaatregelen. Dit zijn maatregelen zoals ‘Het nieuwe rijden’ en ‘spreiden en mijden’.” Duiding: Communicatie gericht op spreiden en mijden (onderdeel mobiliteitstransitie, COVID voordelen vasthouden).

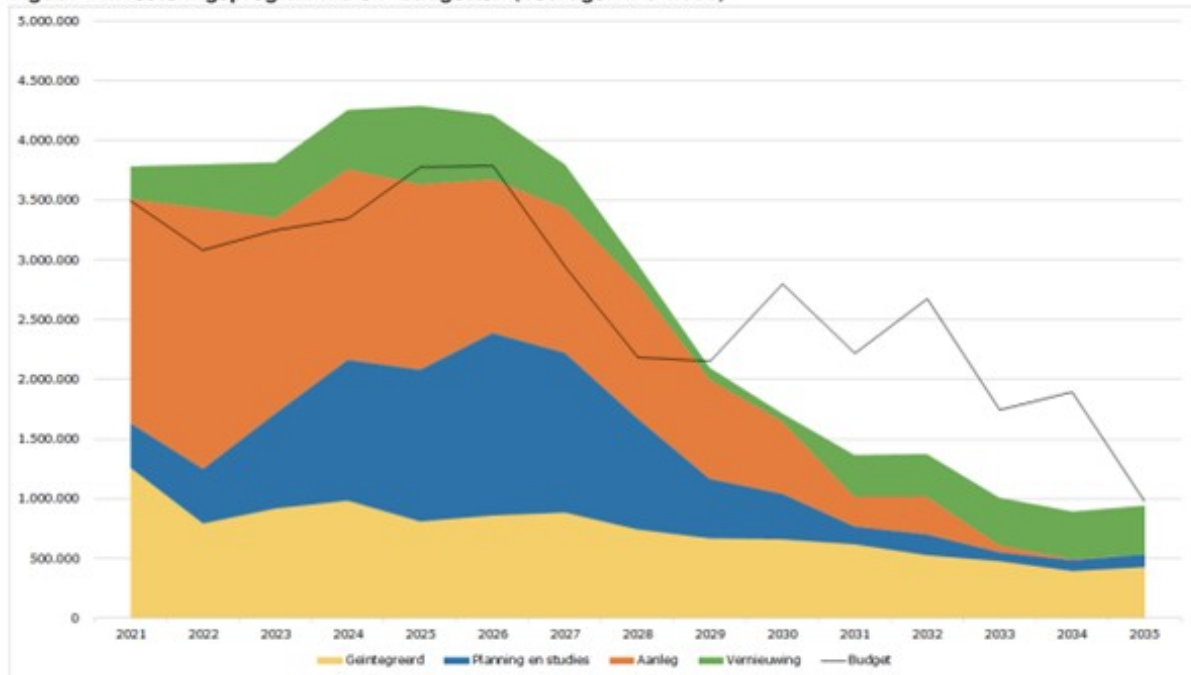
Aanleg wegenprojecten en stikstof

- Als follow-up van de kabinetsreactie op het eindadvies van het Adviescollege Meten en Berekenen Stikstof (commissie Hordijk) gaat voor alle type emissiebronnen een maximale rekenafstand van 25 kilometer gelden voor projectspecifieke berekeningen van de stikstofdepositie. Naast deze afstandsgrens neemt het kabinet extra passende maatregelen om stikstof te reduceren. Hiervoor wordt een bedrag van 150 miljoen euro gereserveerd.

Mobiliteitsfonds

Bron: Begroting I&W, aanvullende begroting Mobiliteitsfonds (pagina 15)

Figuur 4 Investeringsprogramma en -budgetten (bedragen x € 1.000)

"In de bovenstaande grafiek wordt het investeringsprogramma over 14 jaar weergegeven, onderverdeeld naar de MIRT-categorieën. De categorieën geïntegreerd (DBFM-contracten), planning en studies en aanleg vallen onder de budgetten voor ontwikkeling. De categorie vernieuwing valt onder de budgetten voor exploitatie, onderhoud en vernieuwing. Deze categorieën vormen het investeringsprogramma binnen het Mobiliteitsfonds. De onderliggende projecten komen middels het kas-verplichtingenstelsel tot betaling. Het instrument overprogrammering wordt toegepast op het investeringsprogramma, omdat er sprake kan zijn van kasversnellingen en kasvertragingen als gevolg van geactualiseerde projectramingen. Op het onderhoudsprogramma vindt geen overprogrammering plaats, omdat kasversnellingen en –vertragingen hierop worden opgevangen binnen de begroting van de uitvoeringsorganisaties.

De zwarte lijn geeft het totale beschikbare budget weer en geldt als het vastgestelde budgettaire uitgavenplafond. De grafiek laat zien dat het investeringsprogramma in de eerste jaren hoger ligt dan het beschikbare budget; er is sprake van overprogrammering. Vanaf 2029 is sprake van de omgekeerde situatie en ligt het beschikbare budget hoger dan het investeringsprogramma; er is sprake van onderprogrammering. Het totale programma en budget over de looptijd van het fonds zijn hiermee aan elkaar gelijk, zodat het investeringsprogramma volledig budgettair gedekt is."

Bovenstaande grafiek en toelichting laten zien dat er op langere termijn steeds minder budget beschikbaar is voor infrastructuur en dat vernieuwing (beheer en onderhoud) na 2030 een steeds grotere kostenpost is. Het beschikbare budget voor aanleg van nieuwe infrastructuur daalt hard na 2027.

Energietransitie

- Om uitvoering te geven aan het Urgenda-vonnis wordt €6,8 miljard beschikbaar gesteld voor klimaatmaatregelen, bovenop het bestaand klimaatbeleid.
- Hiervan gaat €3 miljard extra voor SDE++. Plafond voor elektriciteit blijft gelijk zodat substantiële middelen beschikbaar blijven voor andere technologieën, waaronder warmte.
- Er komt €1,3 miljard extra voor infra waterstof en warmtetransportnet Zuid-Holland.
- Er worden geen aanvullende middelen voor elektriciteitsinfrastructuur genoemd. Het belang van de infrastructuur, inclusief elektriciteit en het belang om er nu in te investeren zijn wel genoemd.
- M.b.t. de warmtetransitie is er in het algemeen een verschuiving van warmte (nog 1x PAW €55 miljoen) naar isoleren: energiebesparing bij inwoners €514 miljoen en de inzet van hybride warmtepompen (€288 miljoen) voor de periode 2022-2024.

- Voor de woningcorporaties wordt de STEP-subsidie afgebouwd, blijft de subsidie voor het aansluiten op warmtenetten redelijk gehandhaafd en wordt de komende jaren steviger ingezet op de Renovatieversneller (opschaling verduurzamingsaanpakken, €100 miljoen t/m 2025).
- Het kabinet zal onder andere de energiebesparingsplicht uitbereiden naar ETS-sectoren.
- De fiscale voordelen voor ondernemers worden uitgebreid om in milieuvriendelijke technieken te investeren, door de steunpercentages in MIA/VAMIL op te hogen en tijdelijk extra budget beschikbaar te stellen voor de periode 2022-2024.
- Er komen middelen beschikbaar voor Verduurzaming maatschappelijk vastgoed (€525 miljoen voor de periode 2022-2024).
- Het kabinet reserveert €110 miljoen extra voor het stimuleren van nulmissievoertuigen (bedragen voor personenvervoer, communicatie en gedragsveranderingen duurzame mobiliteit en bestelbusjes).
- Er is €63 miljoen per jaar begroot voor SCE-subsidie voor coöperatieve energieprojecten. De energiecoöperaties hebben dit jaar ruim meer aangevraagd.
- Het kabinet reserveert €110 miljoen extra voor het stimuleren van nulmissievoertuigen (bedragen voor personenvervoer, communicatie en gedragsveranderingen duurzame mobiliteit en bestelbusjes). Dit is voor de periode 2022-2025.
- Uitvoeringskosten Klimaatakkoord decentrale overheid: Om de uitvoering van het bestaande klimaatbeleid in 2022 te kunnen voortzetten wordt € 72,5 mln. toegevoegd aan de begroting van BZK als overbrugging voor de uitvoeringskosten van decentrale overheden. Het gaat onder andere om kosten voor de Regionale Energiestrategieën (RES), de uitrol van laadpalen, energieloketten, het opstellen van de transitievisie warmte en uitvoeringsplannen (wijkgerichte aanpak).

Stikstof

- Er zijn in de Miljoenennota 2022 vrijwel geen niet eerder aangekondigde middelen beschikbaar gesteld voor de aanpak van de stikstofproblematiek. Eerder zijn al bedragen beschikbaar gesteld voor de aanpak tot 2030 via de zogenaamde Structurele aanpak stikstof.
- Deze structurele aanpak stikstof is met name bedoeld om invulling te geven aan de resultaatverplichtingen uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering. Voor de gerichte opkoop van veehouderijbedrijven is in 2022 ca. €250 miljoen beschikbaar.
- Vanaf 2022 komen ook de middelen voor een beëindigingsregeling voor piekbelasters beschikbaar, in totaal betreft dit €1 miljard over een periode van 5 jaar.
- In 2022 en 2023 komt in totaal €160 miljoen beschikbaar via een omschakelfonds dat agrarische ondernemers ondersteunt bij de transitie naar een duurzame bedrijfsvoering.
- Verder zijn er bedragen gereserveerd voor de ondersteuning van diverse managementmaatregelen op de agrarische bedrijven en voor de legalisering van PAS-melders.
- Voor de niet-agrarische sectoren is er een (beperkt) pakket maatregelen dat door I&W wordt uitgevoerd. Het gaat om €150 miljoen gereserveerd op de I&W begroting voor stikstofreductie
- Binnen het programma Natuur zet LNV zich, samen met de provincies, in voor het verminderen van de negatieve gevolgen van overmatige stikstofdepositie en het verbeteren van de natuur en biodiversiteit. Voor natuur komen in dit verband vanaf 2021 tot en met 2030 substantieel extra middelen beschikbaar, oplopend tot jaarlijks € 300 miljoen. (totaal € 2,85 miljard). Dit bedrag is al eerder gecommuniceerd.
- Met deze middelen geven Rijk en provincies uitvoering aan de meerjarige afspraken in het gezamenlijke programma Natuur. LNV zorgt met provincies voor de monitoring van de voortgang. Onderdeel van het programma Natuur is dat er stappen gezet worden naar een meer natuurinclusieve ruimtelijke inrichting van Nederland, bijvoorbeeld door de vergroening van stedelijke gebieden.

Economie

Macro-Economische Verkenningen

	2021	2022	geactualiseerde raming 2023-25
economische groei (%; j-o-j)	3,9%	3,5%	1,9%
werkloze beroepsbevolking (x1.000)	315	330	410 (eind 2025)
werkloze beroepsbevolking (%)	3,4%	3,5%	4,3%
investeringen	+1,7%	+3,6%	+2%
Uitvoer	+6,8%	+5,4%	+3,5%

Digitalisering MKB

De afgelopen kabinetsperiode is vanuit het programma Versnelling digitalisering MKB een vrijwel landelijk dekkende infrastructuur gerealiseerd van mkb-werkplaatsen. Nu is een gerichte opschalingsagenda nodig om de benodigde schaal sprong te realiseren. Een dergelijke agenda dient zich bijvoorbeeld te richten op het vergroten van investeringen in ICT in het mkb, de ontwikkeling van betere (gepersonaliseerde) voorlichting over ICT, en de doorontwikkeling van de mkb-werkplaatsen.

Regionale ontwikkelmaatschappijen

Het kabinet stelt in 2021 €150 miljoen beschikbaar om het fondsvermogen van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) te versterken. Voorwaarde is wel dat de regio's zelf cofinanciering verschaffen.

Startups/scale-ups

Voor de uitvoering van de startup en scale-up agenda wordt in 2022 €16,9 miljoen beschikbaar gesteld. Deze middelen worden ingezet voor het programma van TechLeap.NL, voor initiatieven vanuit het ecosysteem, en voor flankerend beleid van EZK, zoals het Netherlands Point of Entry en de RVO Fastlane.

Innovatie en Groeifonds

Het kabinet wil zich houden op de doelstelling voor R&D-investeringen in Nederland van 2,5% van het BBP. In de Kamerbrief van 9 april 2021 kondigde het kabinet aan dat de tweede indieningsronde voor het fonds in 2021 start. In het eerste kwartaal van 2022 wordt besluitvorming over middelen voor de tweede ronde verwacht (reservering: €7 miljard).

Onderwijs & arbeidsmarkt

- Werkenden en niet-werkenden kunnen vanaf 1 maart 2022 tot €1.000 aanvragen voor een scholingsactiviteit (STAP-budget). (€180 miljoen per jaar)
- In 2022 is weer €49 miljoen beschikbaar vanuit de subsidieregeling leren en ontwikkelen in het mkb (SLIM-regeling). Hiermee worden werkgevers in het mkb gestimuleerd om te investeren in de leercultuur.
- Subsidieregeling eind 2021 om interventies, werkwijzen en methodieken op het gebied van Duurzame Inzetbaarheid (DI) en Leven Lang Ontwikkelen (LLO) vaker, beter en sneller worden toegepast. (€10 miljoen per jaar)
- Arbeidsmigranten: blijvende aandacht en samenwerking tussen Rijk, gemeenten, provincies en sociale partners om aanbevelingen van het aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten uit te voeren.
- Omscholing naar tekortsectoren ICT en Techniek: regeling wordt voortgezet in 2022, hiermee kunnen 10.000 personen worden omgeschoold. (€40 miljoen in 2022)
- De G5, waaronder Utrecht, ontvangen extra middelen om lerarentekorten tegen te gaan.

RRP

EZK: Een ambtelijke verkenning is uitgevoerd naar de mogelijke inhoud van een Recovery and Resilience Plan (RRP). De Nederlands allocatie van € 5,96 miljard moet voor minstens 37% bijdragen aan het klimaat en voor 20% aan de digitale transitie.

FIN: Met de implementatie van de faciliteit voor herstel en veerkracht (Recovery and Resilience Facility, RRF) werkt Europa gezamenlijk aan duurzaam economisch herstel na de coronacrisis. Nederland moet uiterlijk rond de zomer van 2022 een plan indienen om aanspraak te maken op middelen uit de RRF.

Cultureel Erfgoed

Dit jaar 2021 is het laatste uitvoeringsjaar van het lopende rijksbeleid voor het cultureel erfgoed, op basis van *Erfgoed telt*. Daarmee investeerde het Rijk in vier jaar in totaal € 325 miljoen extra in erfgoed. Er zijn veel projecten binnen *Erfgoed telt* waarin de provincies meedraaien en investeren. Voorbeelden hiervan zijn de aanpak van grote restauraties van rijksmonumenten, de Erfgoeddeal, het programma Toekomst Religieus Erfgoed, kwaliteitszorg en de inzet van leerlingen uit het vakonderwijs bij restauraties.

In cijfers:

- De Rijksinzet voor monumentenzorg daalt bij huidige prognose van €181.661.000 in 2021 naar €138.792.000 in 2025. Dat komt neer op ruim €43 miljoen per jaar minder.

Financiën

- Het kabinet introduceert in de loonbelasting een gerichte vrijstelling voor thuiswerkkosten. Het kabinet maakt het mogelijk dat deze vergoeding vrij van loonheffingen door de werkgever kan worden toegekend.
- Voor de jaren vanaf 2022 wordt het accres conform afspraken geactualiseerd op basis van de bestaande normeringssystematiek. Deze accrestranches zijn dus gebaseerd op de actuele groei van de accresrelevante uitgaven en grondslag in de betreffende jaren. Het is aan een nieuw kabinet om in overleg met gemeenten en provincies te besluiten hoe in de toekomst met het accres om te gaan.
- De hoogte van de uitgaven van het Rijk werkt via de normeringssystematiek door in de indexatie van o.a. het provinciefonds en het plafond van het btw-compensatiefonds. De jaarlijkse indexatie van de fondsen heet het accres. Actualisatie van het uitgavenbeeld 2022 en verder laat zien dat het accres over de hele linie is gestegen. De accresrelevante uitgaven van het Rijk stijgen in 2022 naar €285,8 miljard ten opzichte van €272 miljard in 2021. De precieze uitwerking hiervan voor de algemene uitkering van het provinciefonds voor de provincie Utrecht wordt berekend op basis van de septembercirculaire, waarover de Staten via een aparte Statenbrief worden geïnformeerd.
- Het EMU-saldo 2022 komt voor decentrale overheden naar verwachting uit op €2,4 miljard, dat iets hoger is dan de €2,3 miljard uit 2021. Doordat het Rijk in totaliteit meer uitgeeft dan er binnenkomt stijgt de overheidsschuld (€516,6 miljard) naar 57,7% van het BBP eind 2022.
- De in eerdere jaren geïntroduceerde opschalingskorting door de maatregel minder provincies (die uiteindelijk niet is doorgevoerd) blijft voor het provinciefonds van kracht. Voor gemeenten is deze opschalingskorting voor 2022, net als in 2020 en 2021, incidenteel geschrapt t.w.v. €270 miljoen.

Ondermijning

In 2022 wordt voor €554 miljoen geïnvesteerd, dit is €524 miljoen extra. In de aanpak van ondermijning verdeeld over twee hoofdsporen:

- Terugdringing en beheersing van ondermijning via een inzet op 'zichtbaar formeel gezag in de wijk', regionale versterkingsprojecten en aanpak van criminele geldstromen (€370 miljoen);
- Investing in bescherming in beveiliging voor 'diegenen die zich dagelijks inspannen tegen ondermijning' (€154 miljoen). Onder andere worden de vergoedingen van de sociale advocatuur verhoogd, evenals pro bono/pro deo werk van commerciële advocatenkantoren.

Milieu

- Het kabinet zet in op betere ventilatie en goede huisvesting van scholen om daarmee te zorgen voor een gezonde leer- en werkomgeving. Het kabinet heeft eerder 100 miljoen euro beschikbaar gesteld en haalt het nog eens €100 miljoen uit 2023 naar voren om met de Specifieke Uitkering Ventilatie in Scholen (SUViS) scholen te helpen de ventilatie op orde te krijgen. *Dit sluit aan op de pilot filtersystemen die is uitgevoerd op het Herman Jordan College in Zeist.*
- Het Rijk stelt evenals in 2021 ook in 2022 financiële middelen beschikbaar om decentrale overheden te ondersteunen bij de uitvoering van maatregelen uit het Schone Lucht Akkoord
- Het kabinet geeft aan dat het voorkomen van zorg door middel van preventie belangrijk is voor de houdbaarheid van de zorg. De baten van gezonde keuzes moeten beter betrokken worden bij de inrichting van onze leefomgeving, de economie en de zorg. Een gezonde leefstijl stimuleren door dit makkelijker en aantrekkelijker te maken.
- Versterken geluidbeleid, inzet: de doorvertaling in de geluidregels van de nieuwe inzichten ten aanzien van het verband tussen de blootstelling aan geluid en de kans op effecten zoals ernstige hinder en slaapverstoring bij bepaalde blootstelling aan geluid (dosis-effect relaties).
- Beleidsindicator de juiste zorg op de juiste plek: In 2040 leven alle Nederlanders tenminste vijf jaar langer in goede gezondheid, en zijn de gezondheidsverschillen tussen de laagste en hoogste sociaal-economische groepen met 30% afgenomen. Waaronder: In 2040 is de ziektelast als gevolg van een ongezonde leefstijl en ongezonde leefomgeving met 30% afgenomen;

Bestuur

Democratie

- De minister van BZK werkt aan een sterkere verbinding van inwoner en overheid, aan betere toerusting en ondersteuning van politieke ambtsdragers en aan een weerbaarder bestuur. De minister stimuleert en faciliteert betrokken partijen en draagt zorg voor kennisontwikkeling en –verspreiding. Concrete voorbeelden zijn het samenwerkingsprogramma Democratie in Actie en Netwerk Weerbaar bestuur.
- Op lokaal niveau biedt BZK ondersteuning op het gebied van de (digitale) participatie en maatschappelijke initiatieven van inwoners. De komende Wet versterking participatie op decentraal niveau en de voorbeeldverordening participatie dragen daaraan bij. Die maken meer participatie van inwoners mogelijk bij het voorbereiden, uitvoeren en evalueren van beleid.
- Goed toegeruste bestuurders en volksvertegenwoordigers zijn als dragers van een sterke democratie van groot belang. Daar draagt BZK aan bij via onder andere de beroeps- en belangenverenigingen in het

decentraal openbaar bestuur en de instrumenten die met het programma Democratie in Actie zijn ontwikkeld.

Vernieuwen van het bestuur

- Om democratie en bestuur sterk te houden, moet het bestuur in staat zijn in te spelen op maatschappelijke ontwikkelingen. De maatschappelijke opgaven waar decentrale overheden aan werken zijn complex, terwijl de samenleving hoge verwachtingen heeft. BZK blijft in 2022 werken aan een decentraal bestuur dat slagvaardig en democratisch gelegitimeerd functioneert. Dat gebeurt bijvoorbeeld met het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Kamerstukken II 2020/21, 35513, nr. 2) om de legitimiteit van deze regelingen te versterken.
- De commissaris van de Koning (als rijksorgaan) krijgt meer mogelijkheden om op te treden bij bestuurlijke problemen (Kamerstukken II 2020/21, 35546, nr. 2). De invoering hiervan gaat gepaard met voorlichting aan decentrale overheden, de beroepsverenigingen en politieke partijen.

Samenwerken aan één slagvaardige overheid

- Maatschappelijke opgaven doorsnijden de departementale en de interbestuurlijke indeling. Dit vereist een samenwerkende en responsieve overheid. BZK ondersteunt overheden in de organisatie van de aanpak van maatschappelijke opgaven, om die zo veel mogelijk als één overheid, effectief en democratisch gelegitimeerd aan te pakken. Om de slagvaardigheid van het openbaar bestuur te versterken stimuleert de minister van BZK de samenwerking tussen overheden en het werken als één overheid, onder meer via het interbestuurlijk programma (IBP) en de regiodeals. De minister bevordert innovatieve werkwijzen via Agenda stad en de City Deals.
- De financiële positie van met name gemeenten vraagt om aandacht. De taken en beschikbare instrumenten om die taken uit te voeren zijn niet meer in balans. BZK blijft in 2022 dan ook in een breder perspectief werken aan de interbestuurlijke en financiële verhoudingen tussen Rijk en medeoverheden, in het bijzonder gemeenten.
- BZK signaleert dat er steeds meer maatschappelijke opgaven worden opgepakt in de regio en dat er steeds meer verschillende regionale samenwerkingsverbanden ontstaan. BZK werkt daarom in 2022 aan voorstellen voor een goede balans tussen slagvaardigheid en democratische legitimiteit van het decentraal openbaar bestuur.
- De grote opgaves vragen om een integrale benadering. De roep om regie van de Rijksoverheid om de juiste integrale keuzes te maken neemt toe. Het Rijk pakt de adviezen van het IBO Ruimtelijke Ordening op om deze rol te versterken (Kamerstukken II 2020/21, 34682, nr. 82). In de regio's met de meest complexe opgaves werken Rijk en regio aan een gezamenlijke strategie en maken wederzijdse afspraken.
- BZK helpt met het ontwikkelen van een overheidsbrede visie op dienstverlening, het zetten van verdere stappen in de digitale agenda en het doorlichten van wet- en regelgeving.

Interbestuurlijke en financiële verhoudingen

- Op het vlak van de interbestuurlijke en financiële verhoudingen tussen het Rijk en de medeoverheden zijn er momenteel veel ontwikkelingen gaande. Er wordt gewerkt aan een herijking van de verdeelmodellen voor het gemeentefonds en provinciefonds, het gemeentelijk en provinciaal belastinggebied wordt bekeken en de normeringssystematiek is geëvalueerd. Een herziening van het uitkeringsstelsel is aan de orde en de financiële positie van gemeenten is een punt van zorg; met bijzondere aandacht voor de kosten van de jeugdzorg.
- Op veel van deze aspecten zijn de afgelopen periode onderzoeken uitgevoerd, waarover de Tweede Kamer ook is geïnformeerd. Dit alles gebeurt in nauwe samenwerking en overleg met de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), het InterProvinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW). Ook is de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) om advies gevraagd voor diverse onderwerpen. Tevens heeft het ROB haar visie op de interbestuurlijke verhoudingen gepubliceerd in haar rapport «Rust, Reinheid en Regelmaat».
- Een nieuw Kabinet zal keuzes moeten maken richting 2022 en de bijbehorende wetswijzigingen zullen tijdig het vaststellingstraject in moeten gaan. Zodat de vernieuwde interbestuurlijke en financiële verhoudingen met ingang van 1 januari 2023 van kracht kunnen worden.
- In 2022 wordt opvolging gegeven aan het rapport van de Adviescommissie Van Aartsen en de kabinetsreactie op dit rapport dat in de tweede helft van 2021 aan de Tweede Kamer wordt aangeboden.

Water en Bodem

Zoetwatervoorziening

Om Nederland in de toekomst beter weerbaar te maken tegen watertekort wordt de ingezette koers van het Deltaprogramma Zoetwater geïntensiveerd en versneld. Voor investeringen in het verbeteren van de zoetwatervoorziening wordt van 2022-2027 ca 250 miljoen vanuit het Deltafonds gereserveerd. Provincie Utrecht voert hiervoor maatregelen op o.a. via de Blauwe Agenda.

Waterveiligheid

Het Rijk investeert in de periode 2022-2026 via het Deltafonds ca €2,8 miljard in waterveiligheid (grotendeels Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)).

- Het Rijk wil in 2050 toekomstbestendige grote wateren met hoogwaardige natuur die goed samengaan met een krachtige economie. Via onder andere de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) en de uitvoeringsprogramma's van de Gebiedsagenda's Grote wateren 2050 (Waddengebied, IJsselmeergebied en Zuidwestelijke delta) werken de ministeries van I&W en LNV samen met regionale overheden, maatschappelijke organisaties en marktpartijen aan deze ambitie.
- Parallel aan de hervorming van het mestbeleid bereidt LNV het zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn 2022-2025 voor. Met dit actieprogramma wordt invulling gegeven aan de verplichtingen van de Nitraatrichtlijn.
- Tevens zet LNV met het actieprogramma in op een verbetering van de waterkwaliteit en daarmee het tijdig behalen van de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water. Het zevende actieprogramma is meer dan eerdere actieprogramma's gericht op gebieden en teelten met problematiek ten aanzien van nutriëntenuitspoeling- en afspoeling.

Gewasbeschermingsmiddelen en weerbare planten en teeltsystemen

- LNV geeft uitvoering aan de afspraken in het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030. Centraal daarin staat het benutten van natuurlijke processen, via het versterken van de weerbaarheid van planten en teeltsystemen. Daarmee wordt het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen omlaag gebracht, wat resulteert in minder emissies naar het milieu. Bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen baseert LNV zich op actuele wetenschappelijke inzichten en streeft het naar Europese harmonisatie.

Grondwater

In het voorjaar van 2021 heeft het Rijk de nieuwe Beleidsnota drinkwater opgeleverd waar vanaf 2022 uitvoering aan zal worden gegeven. Het Rijk zet met de tweede Beleidsnota Drinkwater meer in op:

- Waterbeschikbaarheid en zuinig en bewust drinkwatergebruik.
- Verbeteren kwaliteit van oppervlakte- en grondwater.
- Borgen veilige productie en levering, o.a. meer aandacht voor de ruimtelijke bescherming van de huidige en toekomstige drinkwatervoorziening. Samen met medeoverheden, drinkwaterbedrijven en andere belanghebbenden werkt het Rijk het beleid verder uit via een gezamenlijke implementatie- en uitvoeringsagenda.

Bodem en Ondergrond

- EZK - Aardwarmte/geothermie: Binnen de begroting van EZK is vanuit het SDE+-budget in totaal €90 miljoen aanvullend budget voor de jaren 2020 tot en met 2024 beschikbaar gesteld voor het voortzetten van het project van EBN om in samenwerking met TNO de ondergrond in Nederland in kaart te brengen, zodat inzicht verkregen kan worden in het volledige potentieel van aardwarmte. Dit onderzoeksproject met o.a. een wetenschappelijke proefboring aardwarmte ten oosten van de stad Utrecht medio 2023 vindt ook in de provincie Utrecht plaats.
- I&W - Bodem: Voor de periode vanaf 2022 wordt gewerkt aan bestuurlijke afspraken met de andere overheden in de vorm van een nieuw bodemconvenant. De middelen zijn meerjarig gereserveerd voor het doel van de meerjarige aanpak bodem. De afspraken in het nieuwe convenant zullen de basis vormen voor het verstrekken van de financiële bijdrage aan de andere overheden. De afspraken hierover lopen via de koepels.
- I&W - Bodem en grondwater: Extra (personele) inzet op o.a. Waterkwaliteit en Ondergrond voor toegenomen werkzaamheden onder andere door PFAS en granuliet problematiek.

Klimaat in relatie tot veenweide

Vanuit het Klimaatakkoord zijn middelen beschikbaar gesteld voor een impuls op het terrein van veenweiden en klimaatinclusief natuurbeleid en -beheer. Het budget van €13,8 miljoen in 2022 wordt ingezet voor de volgende activiteiten:

- Pilots en onderzoeken rondom veenweidegebieden (€8,7 miljoen.) deze middelen worden onder meer ingezet voor uitvoering van het Nationaal Onderzoeksprogramma Broeikasgassen Veenweiden (NOBV), de uitvoering van GLB-pilots en onderzoek via het (nog te starten) Nationaal Innovatieprogramma Veenweide.

- Klimaatinclusief natuurbeleid en beheer (€5,1 miljoen). Het Rijk financiert het opzetten van compensatiepools bij ontbossing, klimaatgerichte inrichting van rijksgronden (waaronder infranetwerken), herstel van landschapselementen, boslandbouw en bosaanleg door boeren en voortzetting van het in 2018 gestarte programma voor praktijkgericht onderzoek voor klimaatslim beheer van bos, bomen en natuur.
- In 2022 wordt verder uitvoering gegeven aan het Klimaatfonds van het Nationaal Groenfonds dat in 2021 is gestart. Het Groenfonds trekt €70 miljoen extra aan voor de financiering van projecten die een bijdrage leveren aan de klimaatdoelstellingen van de sector Landbouw en Landgebruik. Voor de sector Landbouw en Landgebruik ligt er een taakstelling van ten minste 3,5 Mton en een ambitie van 6 Mton broeikasgasemissiereductie in 2030.
- Voor het bereiken van de beoogde resultaten zijn innovatieve projecten wezenlijk; zij zorgen voor 'vernieuwing van onderaf' en zijn de successen van morgen.

Klimaatadaptatie

- De aanpak van klimaatadaptatie wordt doorgezet via zowel het Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie als de Nationale Klimaatadaptatiestrategie. In 2022 zal extra aandacht zijn voor de kwetsbaarheden en mogelijke maatregelen rond infrastructuur.
- In navolging van de Climate Adaptation Summit in 2021 ligt er een goede kans om internationaal door te pakken, waarbij Nederland als gidsland kan optreden om de mondiale agenda aan te jagen rond klimaatweerbaarheid. Het Rijk heeft dit onderwerp als prioritair speelpunt benoemd. Het exacte ambitieniveau en meerjarig budget hangt af van kabinetskeuzes zodra een nieuwe regering is geformeerd. (I&W p. 42)

Cultuur

- Er is een terugloop aan middelen beschikbaar voor cultuur. Met name de bekostiging van de culturele basisinfrastructuur vierjaarlijkse instellingen én fondsen loopt flink terug. De bijdrage voor de instellingen loopt met bijna €142 miljoen terug. De bijdrage aan de fondsen loopt met €98 miljoen terug.
- Het steunpakket voor de culturele sector wordt na dit jaar niet verlengd.
- In de toelichtende tekst van de begroting wordt met name ingegaan op het programma Cultuureducatie met Kwaliteit wat wel wordt voortgezet tot en met 2026.
- Het budget voor bibliotheken beleid blijft redelijk gelijk. Mogelijke extra middelen lijken nu van de baan.

Natuur

Natuurlijk kapitaal

Dit met het oog op het structureel tegengaan van biodiversiteitsverlies door het terugdringen van de stikstofoverbelasting van de natuur. Hiervoor is in de periode tot en met 2030 een bedrag van ruim €5 miljard gereserveerd. Dit bedrag voor de stikstofproblematiek is in 2021 al gecommuniceerd. Naast het maatregelenpakket is er tot en met 2030 €100 miljoen per jaar voor bronmaatregelen beschikbaar uit het woningbouwpakket.

Uitbreiding natuur- en bosareaal en Nationale Parken

Voor de ontwikkeling van natuur en biodiversiteit, maar ook voor doelstellingen op het gebied van klimaat en recreatie, is het belangrijk om het natuur- en bosareaal uit te breiden en de vitaliteit en diversiteit van de gebieden te vergroten. De strategie die LNV hiervoor, samen met de provincies, heeft opgesteld wordt in 2021 uitgevoerd. LNV ziet er daarnaast op toe dat provincies de meerjarige afspraken nakomen voor de realisatie van het Natuur Netwerk Nederland. Met een tijdelijke regeling ondersteunt LNV de kwaliteitssprong van Nationale Parken.

Landbouw

Met een totaal van €1,7 miljard is de landbouwbegroting voor 2022 beperkter dan vorig jaar. In de afgelopen jaren is er al meer geld beschikbaar gesteld voor de landbouwtransitie. Dit demissionair kabinet kondigt hiervoor verder geen extra maatregelen aan. Er wordt wel ingegaan op bestaand beleid en regelingen die al eerder zijn gepresenteerd en nu worden uitgewerkt voor o.a. het emissiearmere maken van de bedrijfsvoering. Met ook budgetten daarbij genoemd met evt. verschuivingen van kasstromen die aan de orde zijn.

- De landbouw- en landgebruikssector vraagt om duidelijke politieke keuzes over landgebruik en het potentieel voor koolstofvastlegging. De komende jaren moet worden geïnvesteerd in carbon sinks zoals onderhoud en aanleg van nieuwe bossen.

- De uitgaven bestaan voornamelijk uit opdrachten en subsidies op het gebied van duurzame veehouderij, glastuinbouw, mestbeleid en diergezondheid en dierenwelzijn. In 2022 vallen de geraamde uitgaven lager uit dan in 2021.
- LNV hecht groot belang aan de legalisering van PAS-melders. Het kabinet wil dit uiterlijk drie jaar na het vaststellen van het legaliseringsprogramma goedkeuren.
- Om stikstofreductie te bereiken wordt van provincies verwacht gebiedsplannen op te stellen die uiterlijk in 2023 gereed zijn.
- In vervolg op de LNV-digitaliseringsvisie start LNV met de uitvoering van het Actieprogramma om agrarische sectoren meer datagedreven te kunnen laten werken.
- Volgend op de ambities in de Farm-to-Fork mededeling van de Europese Commissie, stelt LNV een nationale strategie op voor het vergroten van biologische productie en consumptie in Nederland. LNV geeft hiermee tegelijkertijd een impuls aan natuurinclusieve landbouw.
- Door het uitblijven van een regeerakkoord komt de continuïteit van de uitvoering van maatregelen in gevaar die noodzakelijk zijn voor het voldoen aan de Europese nitraat- en waterrichtlijnen.
- LNV zet in op verhoging van de weidegang (€1 miljoen) vanwege belangrijke maatschappelijke wens die breed gedragen wordt in de samenleving. Dit draagt ook bij aan de reductie van ammoniakemissie.